

Protokoll

Fra møte i faggruppen for plantehelse

Dato: 11.12.2015, kl. 10.00-16.00

Sted: Folkehelseinstituttet, Lovisenberggata 8, Oslo. Direktørens møterom.

Møteleder: Trond Rafoss

Deltakere

Fra Faggruppe 9:

Guro Brodal, Åshild Ergon, Christer Magnusson, Trond Rafoss (faggruppeleder), Leif Sundheim, Halvor Solheim, Bjørn Økland

Forfall: Arild Sletten, May-Guri Sæthre, Anne-Marte Tronsmo

Fra Mattilsynet, Hovedkontoret, Seksjon planter:

Anne Bøen

Fra sekretariatet til VKM:

Elin Thingnæs Lid (ref.), Astrid Tvedt (til stede under sak 9), Inger Therese Laugsand Lillegaard (til stede under sak 10)

1. Velkommen, fravær, habilitet og godtgjøring

Faggruppeleder ønsket velkommen til fjerde møte i faggruppen i 2015. Ingen av faggruppedlemmene erklærte mulige interessekonflikter i forhold til noen av sakene som skulle behandles på møtet.

2. Godkjenning av møteinnkallelse og dagsorden

Møteinnkallelse og dagsorden ble godkjent uten endringer.

3. Oppfølging av saker fra forrige møte i faggruppen

Saker fra forrige møte i faggruppen, 6. oktober, vil bli fulgt opp i de ulike punktene på dagens møte.

4. Saker fra møte i Hovedkomiteen

Faggruppeleder orienterte om saker på møtet i hovedkomiteen fredag 4. desember. En av hovedsakene på møtet var VKMs rapport om kunnskapsbehov. Rapporten er ment å fungere som et oppslagsverk for ulike målgrupper inkludert Norges forskningsråd, universiteter, departementer osv. Det lages i tillegg en overordnet, kort rapport. Det ble besluttet at norsk tittel er «Kunnskapsbehov», engelsk tittel er «Research needs and data gaps». Det ble diskutert om kun kunnskapsbehov rapportert siste året skal med. Det ble vedtatt at alle aktuelle behov skal tas med. Faggruppeleder foreslo at VKM i årene som kommer burde ha mekanismer for å overvåke hvor mange av kunnskapskullene som tettes årene etter at VKM har synliggjort behovet. Hovedkomiteen syntes det var en god idé, men det er usikkert om forslaget blir fulgt opp. Ellers kan det nevnes at faggruppen fikk gode tilbakemeldinger på at teksten på plantehelseområdet er oversiktlig og forståelig.

En annen sak på møtet var Hovedkomiteens rolle og oppgaver i tiden fremover, og hvordan Hovedkomiteen og VKM vil fremstå utad. Faggruppeleder mener at ett av hovedpunktene som kom ut av diskusjonen var at Norge er i en unik posisjon som har et eget nasjonalt risikovurderingsorgan som VKM, og med det et tydelig skille mellom risikovurdering og risikohåndtering. De utvidede oppdragene for Miljødirektoratet understreker behovet for VKM. Faggruppeleder mener at VKM bør kommunisere dette behovet og nytten av et VKM med sin kontinuitet og uavhengige rolle. Faggruppeleder mener videre at forskningens sak ivaretas av andre.

Usikkerhet og VKMs nye intranett var to andre saker på hovedkomitemøtet som også skal behandles på dagens møte. Det samme gjelder orientering om bemanningssituasjonen i sekretariatet og omorganiseringen i helseforvaltningen.

Lister over mulige bestillinger fra Miljødirektoratet og Mattilsynet kom på bordet på hovedkomitemøtet, sammen med en liste over status for pågående saker i VKM. Faggruppen fikk se disse listene over mulige bestillinger. For noen av de varslede sakene kan det være aktuelt med en tverrfaglig tilnærming.

Vedtak: Faggruppeleder oppfordrer faggruppen til å komme med innspill på hvordan VKM skal kommunisere sin rolle utad. Debatten pågår i Hovedkomiteen og saken vil bli fulgt opp i 2016. Faggruppen ønsker å bli involvert i debatten. Faggruppen ønsker tilgang til bestillingslister og liknende dokumenter på intranettet.

5. Saker som skal behandles på møtet

Slakterigjødsel

VKM har dessverre vært nødt til å be om utsettelse i saken. Faggruppeleder innledet med å beklage situasjonen og identifisere årsaker til forsinkelsen. I tillegg til å se på deler av rapporten på dagens møte, så har faggruppen behov for en sluttbehandling av rapporten på neste møte i faggruppen. I tillegg vil prosjektgruppen ha et møte om rapporten før faggruppemøtet. Sekretariatet la frem en mulig tidsplan for ferdigstilling av denne saken samt faggruppens risikovurdering av hønsehirse. Mattilsynet ble spurt om hvilken av de to sakene de ønsker at VKM ferdigstiller først. Mattilsynet vil ikke fatte eventuelle vedtak vedrørende bruken av ubehandlet slakteriavfall som gjødsel før slakterirapporten er ferdigstilt. Ferdigstilling i mars/april er det tidligste VKM kan klare, noe som betyr at rapporten ikke vil få betydning for årets vekstsesong. Sånn sett så er det ikke kritisk akkurat når rapporten ferdigstilles til våren. Når det gjelder rapporten om hønsehirse så er det fortsatt mulig at denne vil kunne ha betydning for årets vekstsesong dersom den ferdigstilles før 1. mai 2016.

Sekretariatet presenterte en foreløpig infografikk som illustrerer spredningsveien som risikovurderes i rapporten. Infografikken lages i samarbeid med kommunikasjon og et eksternt firma. Siden forrige faggruppemøte har prosjektgruppen utarbeidet et vedlegg med tabeller som beskriver graderingen av sannsynligheter og usikkerhet i konklusjonene i rapporten. Faggruppen hadde noen innspill til tabellene som vil bli fulgt opp. I tillegg diskuterte faggruppen en samletabell over de sentrale konklusjonene i rapporten.

Vedtak: Faggruppens innspill vil bli tatt inn i rapporten. Neste versjon vil bli sendt til faggruppen når prosjektgruppen skal ha sitt prosjektgruppemøte på nyåret. Et endelig utkast til rapporten vil bli sendt til faggruppen for sluttbehandling på neste faggruppemøte. VKM vil ta sikte på å ferdigstille begge rapportene før 1. mai. Men dersom nødvendig, så vil VKM prioritere å ferdigstille hønsehirse fremfor slakterigjødsel til denne datoen.

6. Status for øvrige saker i faggruppen

Hønsehirse

I de siste årene har arten hønsehirse (*Echinochloa crus-galli*) blitt et problemugress i åpenåker i enkelte områder i Norge, særlig Vestfold og Østfold. Hønsehirse har egenskaper som gjør den vanskelig å bekjempe effektivt. VKM har derfor mottatt en bestilling der Mattilsynet ber om en vurdering av skade- og spredningspotensialet, og en vurdering av

mulige tiltak for å hindre en eventuell videre spredning og etablering til andre deler av landet.

Faglig ansvarlig for saken, Guro Brodal, orienterte om status for arbeidet i prosjektgruppen i VKM. Prosjektgruppen har sendt ut et spørreskjema til syv distrikter/fylker i Norge for å kartlegge utbredelsen av hønsehirse i disse områdene. I tillegg er det sendt ut et spørreskjema til eksperter på ugresset i Danmark, Finland og Sverige, med spørsmål om status i disse landene. Skrivearbeidet i rapporten er så vidt påbegynt og forekomstdata er samlet inn fra fylkesmannens landbruksavdeling, kommuner og Artsdatabanken. Dataene må tolkes noe. Blant annet betyr en forekomst ikke nødvendigvis at det er snakk om en etablert populasjon. Det er planlagt ett møte til i prosjektgruppen og det er satt til 20. januar 2016.

Vedtak: Orienteringen tas til etterretning.

Mottaksvirksomheter og plantehelserisiko

På forrige faggruppemøte, 6. oktober 2016, ble det vedtatt at VKM vil jobbe videre med bestillingen ved å se på mulige tilnærminger og avgrensninger i saken. Det har ikke vært kapasitet i VKM til dette i høst.

Vedtak: Saken utsettes til neste møte i faggruppen.

7. Orientering fra Mattilsynet

Observatøren fra Mattilsynet hadde intet å melde. Faggruppeleder informerte at han har mottatt en invitasjon fra Mattilsynet til et møte 20. januar for en faglig diskusjon om samarbeidet mellom Mattilsynet og VKMs faggruppe for plantehelse i årene som kommer. Flere i faggruppen kunne tenke seg å delta på et slikt møte. 20. januar er ikke en passende dato fordi prosjektgruppen for hønsehirse, inkludert faggruppeleder, skal ha et lengre møte den dagen.

Sekretariatet orienterte om at Hilde Paulsen i Mattilsynet har mottatt en spørreundersøkelse fra EPPO om bruken av skjema for PRA hos medlemslandene, samt risikohåndterernes behov når PRA igangsettes og brukes. Paulsen har laget et førsteutkast til svar på vegne av Norge og ber om innspill fra VKM. Mattilsynets frist for å svare EPPO er før 13. januar, så eventuelle innspill må sendes til Paulsen før det.

Vedtak: Faggruppeleder og sekretariatet vil ta kontakt med Mattilsynet vedrørende et faglig diskusjonsmøte. Faggruppen vil få nærmere informasjon om dette. Sekretariatet vil videreformidle spørreskjemaet fra EPPO til faggruppen.

8. Nye trusler - Emerging risks

Faggruppen mottok et utkast til prosjektdirektiv før møtet, med oppdatert langsiktig plan og ERIN-skjema. Faggruppen støtter fremdriftsplanen, men påpekte samtidig at fremdriften muligens vil være redusert i perioder dersom andre saker i faggruppen må prioriteres. Sekretariatet vil følge opp utkastet i budsjettplanleggingen for 2016. Det må da tas stilling til om arbeidet krever en egen prosjektgruppe med prosjektgruppemøter mellom faggruppemøtene.

Det vil bli utarbeidet scoreverdier for rangering mellom de ulike nye truslene, slik at ERIN kan brukes til å prioritere hva som bør risikovurderes først. Antakelig vil det være lite nyttig å sammenlikne for eksempel skogskadegjørere vs. skadegjørere på frukt/bær. Faggruppen må tillate seg å bruke ERIN-verktøyet til å plassere arten i en kategori uten å ha gjort et omfattende vurderingsarbeid på forhånd. ERIN skal være et enkelt oversiktsverktøy.

Det var enighet om at ikke bare dørstokkarter skal med i ERIN-oversikten, men også arter eller nye raser av arter som er til stede i landet. Ulike endringer av risikobildet, som endringer i import, klima, dyrkingsregimer, tilgang til sprøytemidler etc. er også aktuelt å ta med. ERIN-skjemaet gir rom for denne typen redegjørelser. Ett av punktene i ERIN-teksten er å påpeke kunnskapshull.

Faggruppen vil lage ERIN-tekst på to nye trusler til neste faggruppemøte. Svartrust-rasen UG99 er under spredning og nærmer seg Europa. Skogskadegjøreren *Anoplophora glabripennis* (Asian longhorned beetle) er nylig funnet i Finland, på bjørk som er mye utbredt i Skandinavia. Skadegjøreren har ikke vært påvist i et slikt kjølig klima før nå.

Som en del av ERIN-arbeidet har faggruppeleder meldt seg på Medisys, et mediaovervåkingsverktøy EFSA har utviklet med Joint Research Centre: <http://medusa.jrc.it/medisys/homeedition/en/home.html>. Verktøyet brukes til å oppdage nye trusler gjennom media. Et stort antall nyhetstjenester blir scannet på ulike språk, og resultater fra scanningen leveres daglig kl. 0800. Scanningen er sortert etter ulike fagområder, ett av dem er plantehelse. Alle skal kunne melde seg inn og motta resultater fra scanningen.

Vedtak: Faggruppen støtter utkastet til prosjektdirektiv. Sekretariatet vil følge opp utkastet i budsjettplanleggingen for 2016. Til neste møte i faggruppen vil to faggruppemedlemmer lage hver sin ERIN-tekst, en for UG99 og en for *Anoplophora glabripennis* (Asian longhorned beetle). Faggruppeleder vil finne ut mer om søkekriteriene som brukes i Medisys. Et av medlemmene vil starte arbeidet med å videreutvikle skjemaet og lage en «manual» for utfyllingen.

9. VKMs nye intranett

Astrid Tvedt fra sekretariatet presenterte VKMs nye intranett som har fått navnet Risken. Hensikten med Risken er at det skal bli enklere å samarbeide på tvers av faggrupper samt deling av dokumenter både innenfor sekretariatet, prosjektgrupper og faggruppene. Videre skal det være enkelt og oversiktlig å finne frem til informasjon. Rammeverket er på plass og det vil bli opprettet testprosjekter for sekretariatet i første omgang.

Vedtak: Faggruppemedlemmene oppfordres til å logge seg inn på Risken og kontakte Astrid Tvedt dersom de har problemer med det. Videre instruksjoner for bruk av intranettet kommer etter at sekretariatet er ferdig med sin testing av det nye systemet.

10. Usikkerhet i VKMs risikovurderinger

Sekretariatet i VKM jobber med et prosjekt om hvordan usikkerhet i risikovurderinger skal beskrives, vurderes og kommuniseres på best mulig måte til mottakerne. Arbeidet i usikkerhetsprosjektet skal bidra til å gi Hovedkomiteen, faggruppene og sekretariatet et bedre grunnlag til å vurdere om alle usikkerhetslementer er tatt med i vurderingen, og om elementene er vektlagt på en måte som et felles fagmiljø kjenner seg igjen i. Inger Therese Laugsand Lillegaard fra sekretariatet holdt en presentasjon om prosjektet og om usikkerhet i risikovurderinger, hvordan den kommuniseres, på hvilket nivå og hvordan det gir utslag på vurderingen og konklusjonen vår. Faggruppen ble tatt med på en øvelse som illustrerer at ord som brukes i VKMs risikovurderinger ikke nødvendigvis betyr det samme for alle.

Viktige faktorer i forhold til det å kommunisere usikkerhet er valg av risikovurderingsord og skala. Det skal være klart for målgruppen av vurderingen hva slags skala som ligger til grunn for de ordene man har brukt for å beskrive risikoen. Faggruppen var enig i at VKM bør unngå å bruke ord som sier noe om risikohåndtering i våre konklusjoner. Et eksempel på et slikt ord er «neglisjerbar» eller «concern». I usikkerhetsprosjektet jobbes det med å komme frem til standardiserte skalaer som kan brukes i VKMs risikovurderinger. Det er i tillegg behov for å finne gode og direkte engelske betydninger for de skalaene vi skal bruke.

Faggruppen fikk til slutt anledning til å diskutere skalaen for gradering av usikkerhet i slakterirapporten som er under arbeid, og fikk et par innspill fra Lillegaard på denne.

Vedtak: Faggruppen holdes orientert om det videre arbeidet i usikkerhetsprosjektet.

11. Saker til Hovedkomiteen

Ingen saker.

12. Møter og annet av interesse

I forbindelse med et møte i faggruppen for fremmede organismer og handel med truede arter (CITES) 30. november, ble det et avholdt et miniseminar om fremmede organismer hos VKM. Medlemmer av faggruppen for plantehelse og faggruppen for plantevernmidler var også invitert. Artsdatabanken orienterte om sitt arbeid med økologisk risikovurdering av fremmede organismer, om åpen datadeling og om status for Artskart 2.0. Bjørn Økland presenterte faggruppen for plantehelse sitt arbeid med nye trusler og ERIN-verktøyet. Fra faggruppen for plantehelse var også Leif Sundheim og May-Guri Sæthre til stede.

Sentralt for igangsettingen av arbeidet i den nyopprettede faggruppen for fremmede organismer og handel med truede arter (CITES) er å komme raskt frem til metodikken som faggruppen vil bruke i sine risikovurderinger. VKM ved sekretariatet har derfor selvinitiert prosjektet «Metodikk for miljørisikovurderinger i VKM» som skal hjelpe til med dette og samtidig legge til rette for faglige synergier mellom de faggruppene i VKM som har tilstøtende områder. Prosjektgruppen består av Vigdis Vandvik (prosjektgruppelider), Kjetil Hindar, Nina E. Nagy og Eli Rueness fra den nye faggruppen, i tillegg til May-Guri Sæthre fra faggruppen for plantehelse og Torstein Källqvist fra faggruppen for plantevernmidler. Prosjektleder i sekretariatet er Merethe Aasmo Finne.

Vedtak: Orienteringen tas til etterretning.

13. Nytt fra sekretariatet

I mai besluttet regjeringen å omorganisere den sentrale helseforvaltningen. Hensikten er å forenkle og effektivisere forvaltningen. Den nye organiseringen trer i kraft 1. januar 2016. Sekretariatet informerte om at VKM og Folkehelseinstituttet i høst har jobbet sammen for at innlemming av VKMs sekretariat i Folkehelseinstituttet sikrer at VKM beholder den faglig uavhengige rollen.

Direktøren for VKM, Lars Hansen er sykemeldt. Assisterende direktør, Marie Louise Wiborg er fungerende direktør.

Det er for tiden tre ledige stillinger i VKM som skal besettes: Koordinator for faggruppen for genmodifiserte organismer (helse), koordinator for faggruppen for forurensninger, naturlige toksiner og medisinerester, og koordinator for den nyopprettede faggruppen for mikrobiell økologi. Søknadsfristene er utgått og ansettelser vil foregå på nyåret.

Vedtak: Orienteringene om nytt fra sekretariatet tas til etterretning.

14. Eventuelt

Faggruppeleder orienterte at direktøren for NIBIO ønsker kontaktmøte med VKMs ledelse om bruk av NIBIOs ansatte til VKM-arbeid.

Vedtak: Sekretariatet vil følge opp behovet for et møte mellom NIBIO og VKM på ledelsesnivå.

15. Nye møtedatoer

Vedtak: Faggruppen tar sikte på et møte i uke 9 i 2016. Sekretariatet vil sende ut forslag til møtedato på Doodle.